

УДК 343.98

Олексій В'ячеславович Вахрушев,

*аспірант Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна*

ОСОБЛИВОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ СЛУЖБОВОЇ НЕДБАЛОСТІ НА ПОЧАТКОВОМУ ТА НАСТУПНОМУ ЕТАПАХ

Одним із поширених в Україні злочинів у сфері службової діяльності та діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є службова недбалість, кримінальна відповідальність за вчинення якої передбачена ст. 367 КК України. Це кримінальне правопорушення не відноситься до категорії тяжких, проте значна кількість таких посягань вимагає значних зусиль з боку слідчих органів щодо їх виявлення та розслідування. Отже, перед криміналісткою постає завдання створити окрему методику розслідування службової недбалості, чого до цього часу поки що зроблено не було.

З метою розроблення методики розслідування службової недбалості ми проаналізували матеріали кримінальних проваджень про зазначений вид злочину, що дало змогу сформулювати окремі рекомендації з його розслідування на початковому етапі.

Передусім відзначимо, що загальними особливостями розслідування службової недбалості у криміналістичному сенсі є: 1) наявність відомостей про конкретну службову особу або вузьке коло службових осіб, які причетні до вчинення даного злочину, вже на початку досудового розслідування; 2) проведення тільки гласних слідчих (розшукових) дій у зв'язку з тим, що службова недбалість не є тяжким злочином; 3) необхідність ретельного ознайомлення слідчого зі специфікою службової діяльності особи, яка вчинила недбалість, нормативними правилами здійснення цієї діяльності, з'ясування причин настання і розмірів шкоди, заподіяної внаслідок службової недбалості; 4) високий освітній та інтелектуальний рівень більшості осіб, які вчинили службову недбалість, що має враховуватись при обранні тактики розслідування в цілому та проведення окремих слідчих (розшукових) дій зокрема; 5) необхідність висунення та перевірки версій про зв'язок службової недбалості з іншими, більш тяжкими та складними для виявлення і

розслідування кримінальними правопорушеннями (розкраданнями, ухиленням від сплати податків, легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, корупційними злочинами тощо).

Зазначені особливості впливають на побудову окремої криміналістичної методики розслідування службової недбалості.

Так, як відомо, в науковій і навчально-методичній літературі представлено різні підходи щодо кількості та змісту етапів розслідування в окремій криміналістичній методиці. Найбільш поширеними є виокремлення двох (початкового і наступного) або трьох (початкового, наступного і заключного) етапів. Крім того, тривають дискусії щодо такого етапу, як перевірка інформації про кримінальне правопорушення (або відкриття кримінального провадження). Стосовно методики розслідування службової недбалості видається очевидним, виходячи з вищевказаних особливостей практичної діяльності, що диференціювати інші етапи, крім початкового і наступного, потреби немає. Перевірка інформації про кримінальне правопорушення за чинним КПК України, на відміну від попереднього, здійснюється не тільки до внесення інформації до Єдиного реєстру досудових розслідувань, а і після цього, тобто на початковому етапі розслідування. Водночас заключний етап розслідування є характерним для криміналістичних методик щодо складних за механізмом і процесом розслідування кримінальних правопорушень. У свою чергу під час розслідування службової недбалості суттєвих тактичних особливостей завершення досудового розслідування не вбачається.

За результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень про службову недбалість є можливість виокремити наступні типи слідчі ситуації, характерні для початку досудового розслідування: 1) до правоохоронного органу надійшла заява або повідомлення про заподіяння збитків внаслідок службової недбалості, вчиненою певною особою; 2) під час розслідування іншого злочину (корупційного кримінального правопорушення, шахрайства, ухилення від сплати податків і т.п.) було виявлено факт службової недбалості.

Для наступного етапу розслідування даного виду кримінального правопорушення типовими є такі ситуації: 1) сторона захисту визнає винуватість підозрюваного у вчиненні службової недбалості та сприяє слідству; 2) сторона захисту заперечує сам

факт дій або бездіяльності, які розцінюються слідством як службова недбалість; 3) сторона захисту не заперечує відповідні факти дій або бездіяльності, але спростовує їхню юридичну кваліфікацію як службову недбалість (доводить правомірність дій або бездіяльності, заперечує заподіяння збитків або причинний зв'язок між шкодою та діями або бездіяльністю службової особи); 4) підозрюваний не визнає своєї вини та відмовляється давати показання.

Найбільш поширеними й ефективними слідчими (розшуковими) та іншими діями, спрямованими на вирішення тактичних завдань розслідування службової недбалості є: 1) огляд місця події (у випадку заподіяння шкоди в матеріальному середовищі певного місця); 2) допити потерпілих (за їх наявності) і свідків; 3) витребування, одержання тимчасового доступу і вилучення документів: а) про службовий статус і коло обов'язків підозрюваного; б) щодо господарських, розпорядчих або інших операцій, з якими пов'язано виникнення наслідків службової недбалості; в) які підтверджують розмір шкоди, заподіяної внаслідок службової недбалості; г) які характеризують особу підозрюваного; д) які містять вільні зразки підпису, почерку, відбитків печаток, штампів, бланків тощо; 4) вивчення і огляд документів; 5) проведення ревізії (за необхідності); 6) допит підозрюваного; 7) залучення експертів у галузі судово-економічної, інженерно-технічної, почеркознавчої, товарознавчої та інших видів судової експертизи; 8) одночасні допити кількох раніше допитаних осіб. Слід підкреслити, що особливо важливе значення для успішного розслідування службової недбалості є ретельне вивчення документів і правильна оцінка слідчим і прокурором фактичних обставин події з метою недопущення помилок у фактичній і юридичній оцінці дій або бездіяльності службової особи.

Підсумовуючи викладене відзначимо, що досудове розслідування службової недбалості не характеризується значною складністю. Проте ретельне вивчення й адекватна оцінка слідчим і прокурором проявів дій або бездіяльності службової особи, їх документального відображення, заподіяних наслідків і причинного зв'язку між ними є запорукою успіху на цій стадії кримінального провадження.

Одержано 23.04.2020

